

On Sekizinci Mektub'un Üçüncü Mesele-i Mühimmesi hakkında bilgi verir misiniz?

"İşte, nasıl ki bir şahıs, bir vazife-i fitriyeyi veyahut bir vazife-i içtimaiyeyi yapsa ve o vazife için hararetle bir surette çalışsa, elbette ona dikkat eden anlar ki, o vazifeyi ona gördüren iki şeydir:"

"Birisi: Vazifeye terettüp eden maslahatlar, semereler, faidelerdir ki, ona '*ille-i gaiye*' denilir."

"İkincisi: Bir muhabbet, bir iştihak, bir lezzet vardır ki, hararetle o vazifeyi yaptırıyor ki, ona '*dâi ve muktazî*' tabir edilir."

"Mesela, yemek yemek, iştihadan gelen bir lezzet, bir iştihaktır ki, onu yemeğe sevk eder. Sonra da yemeğin neticesi, vücudu beslemektir, hayatı idame etmektir."

"Öyle de **وَالْمَثَلُ الْأَعْلَى** şu kâinattaki dehşet-engiz ve hayretnüma hadsiz faaliyet, iki kısım esma-i İlâhiyeye istinad ederek iki hikmet-i vâsia içindir ki, her bir hikmeti de nihayetsizdir:"

"Birincisi: Cenâb-ı Hakkın esma-i hüsnâsının had ve hesaba gelmez envâ-ı tecelliyâtı var. Mahlukatın tenevvüleri, o tecelliyatın tenevvüünden geliyor. O esma ise, daimî bir surette tezahür isterler. Yani nakışlarını göstermek isterler. Yani, nakışların ayinelerinde cilve-i cemallerini görmek ve göstermek isterler. Yani, kâinat kitabını ve mevcudat mektubatını ânen feânen tazelandirmek isterler. Yani, yeniden yeniye manidar yazmak ve her bir mektubu, Zat-ı Mukaddes ve Müsemmâ-yı Akdes ile beraber bütün zişuurların nazar-ı mütalâasına göstermek ve okutturmak iktiza ederler."⁽¹⁾

Allah'ın isim ve sıfatları, kendi mana ve güzelliklerini kâinat sahnesinde görmek ve göstermek istiyorlar. Bu ise eşyanın sürekli hareket ve tazelandirilmesini iktiza ediyor. Çünkü daimî olarak aynı sahnenin tekrar edilmesi, hem seyircileri sıkar hem de diğer mana ve güzelliklerin gösterilmesine mani olur.

Mesela, sinemada bir sahne sürekli takılıp kalsa, seyirciler usanır, filmi izlemek onlara bir eziyet olur. Sahneler sürekli değişirse izleyiciler ondan keyif alır ve

---

gelecek sahneyi heyecanla takip ederler. Çünkü her sahne ayrı bir değer ayrı bir güzellik katıyor. Kâinat da tabiri caiz ise bir sinema şeridi gibidir; Allah, kendi isim ve sıfatlarını hem görmek hem de seyircilere göstermek için sahneleri sürekli yeniliyor. Kâinattaki faaliyetlerin en mühim sebeplerinden birisi budur. Yani isim ve sıfatların sürekli olarak tecelli etmesidir.

"İkinci sebep ve hikmet: Nasıl ki mahlukattaki faaliyet bir iştah, bir iştihak, bir lezzetten geliyor. Ve hattâ her bir faaliyette kat'iyen lezzet vardır. Belki her bir faaliyet bir nevi lezzettir. Öyle de Vâcibü'l-Vücuda lâyük bir tarzda ve istiğnâ-yı zâtisine ve gınâ-yı mutlakına muvafık bir surette ve kemâl-i mutlakına münasib bir şekilde, hadsiz bir şefkat-i mukaddese ve hadsiz bir muhabbet-i mukaddese var."

"Ve o şefkat-i mukaddese ve o muhabbet-i mukaddeseden gelen hadsiz bir şevk-i mukaddes var."

"Ve o şevk-i mukaddesten gelen hadsiz bir sürur-u mukaddes var."

"Ve o sürur-u mukaddesten gelen, tabir caizse, hadsiz bir lezzet-i mukaddese var."

"Hem o lezzet-i mukaddeseden gelen hadsiz terahhumdan, mahlukatın, faaliyet-i kudret içinde ve istidatları kuvveden fiile çıkmasından ve tekemmül etmesinden neş'et eden memnuniyetlerinden ve kemallerinden gelen ve Zât-ı Rahmân-ı Rahîme ait, tabir caizse, hadsiz memnuniyet-i mukaddese ve hadsiz iftihar-ı mukaddes vardır ki, hadsiz bir surette hadsiz bir faaliyeti iktiza ediyor."

"İşte, şu hikmet-i dakikayı felsefe ve fen ve hikmet bilmediği içindir ki, şuursuz tabiatı ve kör tesadüfü ve camit esbabı, şu gayet derecede alîmâne, hakîmâne, basîrâne faaliyete karıştırmışlar, dalalet zulûmatına düşüp nur-u hakikati bulamamışlar."(2)

Kâinattaki bütün faaliyetlerin ve hareketin ikinci sebebi ve hikmeti ise, Allah'ın şuunat-ı mukaddesesidir.

Görünen ve görünmeyen bütün eşyanın, kendilerine göre zâtları ve o zâtlara uygun sıfatları vardır. Mesela, Güneş'in zâtı ağaca benzemediği gibi, ışık verme vasfı da ağacın meyve vermesine benzemez. Bu misali bütün varlık âlemine teşmil edebiliriz.

İşte, mahiyetleri farklı olan mahlukların ne zâtları ne de sıfatları başkalarına

---

benzemediği gibi, mümkün ve mahlûk olan hiçbir varlığın zatı ve sıfatları da onları yaratan **Vacibü'l-Vücut**'un zatına ve sıfatlarına benzemez.

Allah'ın zâtı vacib, bir ismi Nur ve bütün isimleri ve sıfatları nuranîdir. Bu görünen âlemde hiçbir varlığın zâtı O'nun mukaddes zatını anlamakta ölçü olamaz. Zira onun vacib olan Zat'ı bütün mahlukatın zatlarına muhaliftir Allah'ın zatı vacib, bir ismi Nur ve bütün isimleri ve sıfatları nuranidir. Bu görünen âlemde hiçbir varlığın zatı onun mukaddes; hiçbirine benzemez. Yine onun sonsuz ve mutlak olan ilim, irade, kudret gibi sıfatları da mahlukatın sınırlı sıfatlarıyla mukayese edilemez, onlara benzemez.

Ancak insanların şununatı misal alınarak onun kutsi şununatına bakılabilir. Daha sonra da zatı ve sıfatları hakkındaki hakikatlere uzaktan uzağa bir derece bakılabilir.

"Şununat, şe'nin çoğuludur. Türkçede **şe'n** haller, tavır, kabiliyetler şeklinde ifade edilmektedir. Cenâb-ı Hakk'ın **şununatını** lügat manasıyla vermek yerine misallerle açıklamak daha doğru olacaktır."

"Sıfatları icraata sevk eden şununattır. **'Ben gizli bir hazine idim, bilinmeye muhabbet ettim de mahlukatı yarattım.'**(*) hadis-i kudsîsinde Allah'ın bilinmek istemesi neticesi, İlâhî irade, kudret ve diğer sıfatların icraatıyla kâinat yaratılmıştır. Burada, **'bilinmeyi istemek'** şununattandır."

"Aynı şekilde, lütuf ve kahır da sıfatları icraata sevk eder ve layık olanlara lütufta bulunulur. Yahut ceza verilir. Bunlar da şununattandırlar."

"Rahmaniyet, rahîmiyet, hakîmiyet, âdiliyet gibi tabirler, Cenab-ı Hakk'ın hem isim, hem fiil, hem sıfat, hem şe'nlerine işaret ederler."(3)

"Kâinat yaratılmadan da Allah'ın rububiyeti yani terbiye ediciliği vardı, ancak henüz hiçbir varlığı yaratmamış ve terbiye etmemişti. İşte bu terbiye edicilik bir şe'ndir. Onu izhar etmek dilediğinde mahlukatı terbiye etmiş ve onlar da **Rab** (terbiye edici) ismini tecelli ettirmiştir."

Nur Külliyyatı'nda da şu sır nazara verilir:

"Eserin kemâli bilmüşahede fiilin kemâline, fiilin kemâli bilbedâhe ismin kemâline, ismin kemâli bizzarure sıfatın kemâline, sıfatın kemâli hads-i yakîn ile şununatın kemâline delâlet eder. Şe'nin kemâli ise, hakkalyakîn bir sûretle Zât'ın kemâlini gösterir."(4)

Üstad Hazretleri **hayatın mahiyetini** maddeler halinde sıralarken, bir madde olarak da insan hayatının “**şuûn ve sıfât-ı İlâhiyenin bir mikyâsı**” olduğunu beyan ediyor. Mesela, insanın merhamet sahibi olması onun şunun şununıdır. O merhametin muktezası olarak fakirlere yardım eder, açları doyurur. İşte Cenab-ı Hakk'ın milyonlarca tür hayvanın bütün fertlerini her gün rızıklandırması, bütün ihtiyaçlarını mükemmel olarak görmesi hakikatine insandaki bu merhamet duygusu bir mikyâs olabilir. Onunla İlâhî ve sonsuz rahmete bir derece bakabilir.

Rububiyet (*terbiye edicilik*), hâkimiyet, rahimiyet, mâlikiyet... birer şe'ndirler.

Misal olarak, mâlikiyet üzerinde kısaca duralım:

Mâlikiyet bir şe'ndir. Allah, mülk âlemini yaratmakla mâlikiyetini tezahür ettirmiştir. İnsan ise emanet olarak kendisine verilen cüz'î bir mülkün sahibi olmasını ölçü alarak, henüz ışığı dünyaya ulaşmamış yıldızlar âlemine bakar, Allah'ın mülkünün akıl almaz derecede büyük olduğunu düşünür ve bütün sema tabakalarından ta cennet ve cehenneme kadar uzanan mülk âlemini düşünerek Allah'ın azametli mâlikiyetine bir derece bakabilir.

Halk etmek, yani yaratmak bir fiildir; Halık (yaratıcı) ise isimdir; halikiyet yani yaratıcı olmak ise İlâhî şunun şununun bir şe'ndir. Mahlukat yaratılmadan da Allah'ın halikiyeti vardı, ama henüz Halık ismini tecelli ettirmemişti. Varlıkları yarattığında onlarda da bu ismi tecelli ettirmiş oldu.

Rab da Cenab-ı Hakk'ın bir başka ismi. **Rab**, yâni terbiye edici. **Rububiyet** (*terbiye edici olmak*) ise Allah'ın bir şe'ni.

Bütün İlâhî isimler böylece düşünüldüğünde her birinin şunun şununun ilâhiyyeden bir şe'n'e dayandığı anlaşılır.

Sevmek, lezzet almak, hoşlanmak insan için birer şe'ndir. Allah da mahlukatını sever ama, bizim bir eserimizi sevmemiz gibi değil. İşte bu İlâhî muhabbeti, mahlukatın sevgilerinden ayırmak için “**mukaddes**” kelimesi kullanılır. Allah da kulunun ibadetinden memnun olur. Ama, bu memnuniyet bir padişahın kendisine itaat eden bir askerinden memnuniyeti cinsinden değildir. İşte bunu zihinlere yerleştirmek için “**memnuniyet-i mukaddese**” tabiri kullanılıyor. Bunlar da şunun şununun ilâhiyyedendirler. Allah'ın bütün mahlukatının ihtiyaçlarını görmekte bir lezzet-i mukaddesesi vardır. Ama bu lezzet, bizim bir fakiri giydirmekten yahut doyumaktan aldığımız lezzet gibi değildir.

“Her bir faaliyette bir lezzet nev'i vardır.” hakikatından hareket ederek kâinata nazar ettiğimizde, Cenab-ı Hakk'ın herbir fiilini icra etmekte, herbir ismini tecelli ettirmekte bir lezzet-i mukaddesesi olduğu aklımıza görünür. Bu lezzetin keyfiyetini ise akıl idrak edemez. Zira, akıl ancak mahlukat sahasında düşünebilir.

Üstad Hazretleri; "**lezzet-i kudsiye**", "**aşk-ı mukaddes**", "**ferah-ı münezze**", "**mesruriyet-i kudsiye**" gibi şuanat ve sıfatları Cenab-ı Hak için kullanıyor. Bu sıfatlar ve hâller Allah'ın Zât'ına hasır. Bu sıfatları insanlara ve mahlukata vermek caiz değildir.

Allah'ın zatına has olan Lezzet-i kudsiye, aşk-ı mukaddes, ferah-ı münezze, mesruriyet-i kudsiye, gibi sıfatları, mahiyet itibariyle Allah'tan başka hiç kimse bilemez.

Ama bu hâl ve sıfatların çok gölgelerden geçmiş zayıf bir tecellisi insanın mahiyetinde bulunabilir. Nasıl insan cüz'î ilim, irade ve kudret gibi sıfatlarla Allah'ın küllî sıfatlarını fehmedip ayna ve mazhar oluyorsa, aynı şekilde Allah'ın Zât'ına münasip olan kudsî şuanat ve hallerine de mazhar olabilir.

Allah'ın kendi sanatını İlahî bir nazarla seyretmesi ve bundan ulvî ve mukaddes bir lezzet almasına **şuanat-ı İlahi** deniliyor. "**Her bir faaliyette bir lezzet nev'i vardır.**" hakikatinden hareket ederek kâinata nazar ettiğimizde, Cenâb-ı Hakk'ın her bir fiilini icra etmekte, her bir ismini tecelli ettirmekte bir **lezzet-i mukaddesesi** olduğu aklımıza görünür. Bu lezzetin keyfiyetini ise akıl idrak edemez. Zira akıl ancak mahlukat sahasında düşünebilir.

Evet, Allah ezelden ebede kadar kendi cemal ve kemalini zaten seyredip bundan kendi zâtına has bir şekilde bir keyif ve lezzet-i mukaddese almaktadır. Mütebessim bir çiçeğe baktığında insan nasıl bir keyif ve lezzet alıyorsa, sonsuz kemal ve cemale bakmanın verdiği sonsuz keyif ve lezzet-i mukaddes nasıl olur bir parça kıyas edilmelidir.

Allah için, "lezzet alma" tabirini kullanmak uygun düşmez. Zira Allah'ın lezzet alması ile insanın lezzet ve keyif alması arasında kıyasa gelmeyecek kadar azim farklar vardır. Biz kendimize ait lezzet ve keyif alma halini Allah'a izafe edersek, onu mahlukata benzetmiş ve onunla kıyas etmiş oluruz ki, bu da bir çeşit şirk olur.

Cenab-ı Hakk'ın, birbirinden ayrı bütün isimlerinin farklı tecellilerini birlikte yaratmaktan duyduğu lezzet-i mukaddesesi her türlü tahminin ötesindedir. Yani, Allah, bir şeyi yaratmaktan aldığı lezzet-i mukaddese yanında, rızık vermekten, hayat ihsan etmekten, ikram etmekten, sûret vermekten, zalimleri cezalandırmaktan kısacası bütün fiillerini birlikte icra etmekten de mukaddes bir lezzet almakta ve bütün bunlar sırayla değil beraber tahakkuk etmektedir. Bir anda ancak bir çeşit zevk tadabilen insanoğlu bu hadsiz ve birbirinden farklı lezzet-i mukaddesenin birlikte tahakkukunu aklına sığtıramaz ve ancak "**O İlâhî lezzetlerin insan anlayışından münezze olduğunu kabul etmekle**" akli ikna ve kalbi tatmin olur.

Risale-i Nur'da geçen şu ifadeler nasıl bakmamız gerektiğine işaret ediyor:

“İşte bu en yüksek makam-ı mahbubiyeti, Süleyman Efendi, 'Ben sana âşık olmuşum.' tabiriyle beyan etmiştir. Şu tabir bir mirsad-ı tefekkürdür, gayet uzaktan uzağa bu hakikate bir işarettir. Bununla beraber, madem bu tabir şe'n-i rububiyete münasip olmayan manayı hatıra getiriyor; en iyisi, şu tabir yerine 'Ben senden razı olmuşum.' denilmeli.”(5)

Dipnotlar:

- 1) bk. [Mektubat, On Sekizinci Mektup.](#)
- 2) bk. [age.](#)
- (*) bk. **Acluni, Keşfü'l-Hafa, II, 132.**
- 3) bk. [Şuâlar, Dördüncü Şua.](#)
- 4) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Lem'alar.](#)
- 5) bk. [Yektubat, Yirmi Dördüncü Mektup, İkinci Zeyli.](#)